

Die Vertreibung in der deutschen und tschechischen Gegenwartsliteratur und Erinnerungskulturen

Die Arbeit untersucht, wie die Vertreibung in den tschechischen und deutschen Erinnerungskulturen literarisch und künstlerisch aufarbeitet, gedeutet und als Thema gespeichert wird sowie wie die unterschiedlichen literarisch vermittelten Perspektiven in Dialog treten. Das Ziel der Arbeit ist, die kulturelle Kodierung der Ereignisse, ihre Auslagerung in der Semiosphäre und die re-konstruierenden Strategien der Texte sowie ihre Verflechtungen zu beschreiben. Es wird versucht, zu zeigen, wie die konkreten poetischen und rhetorischen Mittel die Erinnerungen an die Ereignisse der Nachkriegszeit in den Vergangenheitsdiskursen präsent halten, welche Folgen die jeweilige Strategie für die identitätsstiftende Rolle oder auch ideologische Position der Erinnerungen hat und wie diese Rollen und Positionen untereinander interagieren. Die Antwort auf diese Fragen wird mit Hilfe der Analyse literarischer Texte (und teilweise auch anderer Medien wie Film, Museum, Fotografie, Wikipedia, YouTube-Videos) gesucht, die seit der Jahrtausendwende in Tschechien, Deutschland und Österreich erschienen sind. Die Sonden in die anderen Medien dienen rückblickend auch der Präzisierung der spezifisch literarischen Erinnerungsstrategien, die heutzutage erst kontrastiv im Rahmen einer medialen Pluralität begriffen werden können. Im ersten Teil der Arbeit wird die Entwicklung der Erinnerungskulturen, die sich auf die Kriegs- und Nachkriegsereignisse beziehen, skizziert und die spezifische Lage der Repräsentationen der Vertreibung nach der Jahrtausendwende in Hinsicht auf den Generationenwechsel und Veränderung der politische Rahmen des Erinnerns erörtert. Danach werden einzelne Texte in Hinsicht auf ihre gemeinsamen Erinnerungsstrategien untersucht. Es wird mir darum gehen, die text- sowie autorzentrierten Erinnerungsstrategien, auf denen die Texte als Erinnerungstexte basieren und die ihre semantischen Geste prägen, vorzustellen. Die sechs Kapiteln dieses mittleren Teils der Arbeit konzentrieren sich auf die konkreten Erinnerungsstrategien, die teilweise als binnentextuelle Struktur, teilweise aber auch als kulturemiotische Modi ihrer Rezeption aufgefasst werden. Im dritten Block der Arbeit werden dann die beschriebenen und explizierten Erinnerungsstrategien in Hinsicht auf die erinnerungspolitischen Fragen der Koexistenz von Pluralität der Erinnerungskulturen untersucht. Die überwiegend textzentrierten Analysen des mittleren Blöckes werden damit um einen breiteren trans- Kontext erweitert. Die Untersuchung der Übersetzungen und der inneren Dialogizität von Texten, die in den vorigen zwei Blöcken vorgestellt wurden, zielen auf die Ermittlung von transkulturellen Dynamiken in den pluralistischen Erinnerungskulturen. Es wird also nicht zuletzt darum gehen, ein passendes Modell der transkulturellen Kommunikation über die gemeinsame Vergangenheit im Anschluß an die bestehenden Konzepte von A. Assmann, M. Rothberg, C. Leggewie, F. Krawatzek etc. vorzustellen.

Odsun v současné české a německé literatuře a kulturách vzpomínání

Práce zkoumá, jak je odsun (vyhnání) v českých a německých kulturách vzpomínání literárně a umělecky zpracován, vykládán a jako téma petrifikován. Stejně tak jde o to prozkoumat, jak jsou jednotlivé literární pohledy na odsun překládány a jak reflektují též odlišné komplexy kolektivního vzpomínání. Cílem práce je popsat kulturní kódování poválečných událostí, jejich uložení v sémiosféře (Lotman) a strategie vzpomínání užití v jednotlivých textech stejně jako jejich vzájemný vztah. Pokusím se ukázat, jak konkrétní poetické a rétorické prostředky textů umožňují reprezentovat násilné poválečné události, jaké mají tyto strategie důsledky pro identitotvornou roli nebo též ideologickou pozici vzpomínání a jak tyto role a pozice vzájemně interagují. Odpovědi na tyto otázky budou hledány v literárních dílech, ale též ve filmu, muzealizaci, hypertextovém lexikonu Wikipedia či na YouTube, vydaných po

roce 2000, kdy jednoznačně převládá podíl autorů druhé a třetí generace narozené po válce, která již nemá bezprostřední vztah k těmto událostem. Sondy do jiných médií mají za úkol precizovat specifčnost literárních strategií vzpomínání stejně jako zdůraznit jejich transmediální analogie. V první části práce představím celkový vývoj kultur vzpomínání ve vztahu k diskuzi o odsunu především před a po roce 2000 a důsledky generační obměny, s níž souvisí přechod od komunikativní ke kulturní paměti. Poté analyzuji jednotlivé texty a strategie vzpomínání, jež jsou v nich užit. Tyto strategie vzpomínání pojmám jednak jako vnitrotextovou strukturu, jednak ale též jako kulturněsemiotickou funkci textů v širším kontextu kultury vzpomínání. V třetím bloku práce hodlám zkoumat popsané strategie vzpomínání ve vztahu k paměťově politickým otázkám. koexistence plurality kultur vzpomínání. Textové analýzy druhého bloku se tak rozšíří o transkulturní rozměr. Zkoumání Překladů a vnitřního dialogu v textech, jež představuje druhý blok směřuje k prozkoumání transkulturních dynamik v pluralistických kulturách vzpomínání. Půjde tak v posledku o to, pokusit se formulovat vhodný model transkulturního vzpomínání na odsun, jenž by modifikoval stávající koncepce A. Assmannové, M. Rothberga, C. Leggewieho či F. Krawatzka atd..